

Bibliotekų turtai / Ievos Simonaitytės metai

Straipsnis publikuotas: Tarp knygų, 2017, nr. 5, p.23-28

Kalbantys laišakai ir rankraščiai

Jurga Bardauskienė

Klaipėdos apskrities viešosios I. Simonaitytės bibliotekos

Kraštotyros ir skaitmeninimo skyriaus vedėja

Taip nutiko, kad Ievos Simonaitytės rašytinis palikimas išblaškytas po įvairias institucijas ir asmenines kolekcijas. Tiesa, kalbant apie laiškus, tai visai natūralu, juk jie ir yra skirti konkrečioms žmonėms. Sunku suskaičiuoti ar suregistruoti, kiekgi rašytoja prirašė laiškų. Manau, vertėtų paviešinti įvairiose kolekcijose ir archyvuose turimus bei saugomus rašytojos rankraščius ir laiškus. Drįstu teigti, jog Klaipėdos bibliotekoje saugomi I. Simonaitytės rankraščiai, nors tai ir nėra itin gausus rinkinys, prašyte prašosi išsamesnio mokslininkų tyrinėjimo. Vartant jos rankraščius, atsiskleidžia begalės inspiracijų, todėl nesulaikiau neįkišusi savo trigrašio.

Iki 1978 m. bibliotekoje nebuvo ypatingai domimasi I. Simonaityte, tiksliau ne daugiau nei visose kitose šalies bibliotekose: fondai buvo komplektuojami vienodais principais – tarybinių rašytojų kūrybos per daug nebus, todėl įvairių rašytojų raštų tomai, kartais net po 30 egzempliorių, gulėdavo lentynose nejudinami. Tik vėliau, kai 1979 m. bibliotekai buvo suteiktas šios Mažosios Lietuvos gyvenimo metraštininkės vardas, ėmė rasti I. Simonaitytės ženklų: rašytoją įamžinančių meno kūrinių, buvo organizuojami Ievos Simonaitytės skaitymai bei minėjimai. (Pajūrio Ėvikės ženklai // *Tarp knygų*, 2017, Nr. 1)

„Mielam Joneliui“ nuo „Ievutės“

Gal per atsitiktinumą, o gal todėl, kad biblioteka 2006 m. persikraustė į naujas, jaukias „knygai ir sielai“ patalpas, 2007 m. gavome kraštotyrininko Bernardo Aleknavičiaus¹ rankraščių rinkinį, kuriame – daug negatyvų, nuotraukų ir kitų rankraščių, susijusių su rašytojos 1966–1978 m.

¹ Žurnalistas, kultūros istorikas, kelių dešimčių knygų autorius Bernardas Aleknavičius gimė 1930 m. rugpjūčio 21 d. Šakių apskrities Lekėčių kaime. 1960 m. pradėjo žurnalistinę veiklą, trejus metus dirbo Kauno rajono laikraštyje, buvo TASS-ELTA fotokorespondentas Klaipėdoje ir Žemaitijoje. Gyvendamas Klaipėdoje, B. Aleknavičius aktyviai dalyvavo miesto kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime. Jo iniciatyva įvyko daugybė K. Donelaičio, Vydūno, I. Simonaitytės pagerbimo renginių. 15 metų B. Aleknavičius bendravo su I. Simonaityte, lankėsi pas ją Priekulėje ir Vilniuje. Fotografavo rašytoją, rinko prisiminimus, publikacijas ir t. t. Yra išleidęs apie ją prisiminimų knygą „Vakarė žvaigždė“, už kurią pelnė Ievos Simonaitytės literatūrinę premiją.

gyvenimo laikotarpiu. Rinkinyje esantys egodokumentai – I. Simonaitytės susirašinėjimas jos vasarnamio Priekulėje statybos reikalais.

Vasarnamis, arba „paločius“, kaip jį vadino I. Simonaitytė, buvo pastatytas 1961 metais. Statybos vyko rašytojai gyvenant Kaune, o tad visais darbais vietoje rašytoja paprašė rūpintis bendraamžio šilutiškio Jono Kybranco (1897–1967) – bankininko, žinomo Klaipėdos krašto visuomenės veikėjo ir, matyt, šiaip patikimo bičiulio. Tam reikalui buvo surašytas įgaliojimas. Rašytoja namelio statybą stebėjo ir rūpinosi daugiausia laiškais ar telefonu susisiekdama tiek su J. Kybrancu, tiek su savo giminaičiais, gyvenančiais Priekulėje. Kadangi sovietmečiu statybose ypač buvo paplitęs nekokybiškas statybininkų darbas, kartais I. Simonaitytė ieškodavo pagalbos „aukščiau“ ir kreipdavosi net į Lietuvos komunistų partijos (LKP) pirmąjį sekretorių Antaną Sniečkų. Žinoma, žymi rašytoja sulaukdavo pagalbos.

Visa ši istorija – susirašinėjimas, sąskaitos, kvitai ir kiti su statyba Priekulėje susiję dokumentai – į B. Aleknavičiaus rankas pateko apie 2000 m., kai buvęs I. Simonaitytės gydytojas Osvinas Kybrancas² atėjo pas žurnalistą nešinas savo tėvo rašalo spalvos dokumentų aplanku, ant kurio ranka užrašyta: „E. Simonaitytės Kaune gyv. namo statomo Priekulės m. Vingio g-vėje darbų vykdymo kontrolės byla.“ J. Kybranco būta itin kruopštaus – byloje suregistruota viskas iki mažiausių smulkmenų, net telefoninių pokalbių sąskaitos. Bet skaitytojus labiau domina rašytojos laišakai.

Šiame segtuve yra 11 laiškų, iš jų: 8 rašytojos laišakai – 7 laišakai J. Kybrancui, 1 laiško nuorašas LKP Centro Komiteto pirmajam sekretoriui A. Sniečkui ir 3 J. Kybranco laišakai (juodraščiai ar nuorašai) I. Simonaitytei. Dar reikėtų paminėti jo kalbą, pasakytą 1961 m. gegužės 1-ąją rašytojos vasarnamio atidarymo metu, kurioje J. Kybrancas kreipėsi „*Miela Ievute*“. Kalba buvo šiek tiek panaši į viešą laišką-panegiriką rašytojai. „*Miela Ievute! Tu mums, visai mūsų Tėvynei, jai ir už jos ribų, esi plačiai žinoma savo puikia literatūrine kūryba. Tavo darbo rezultatais mes visi džiaugiamės <...> Žmogaus darbų vaisiai paprastai niekam lengvai nesigauna. Jų pasiekti reikia nemažai padirbėti. Aš, kaip Tavo amžiaus vienmetis ir tų Aukštųjų apylinkėje savo jaunystę praleidęs žmogus, Tavo vargų ir darbų kelius gerai žinau, lygiai taip, kaip Tu ir mano. Sunkūs buvo ir Tavo jaunų dienų keliai. Tačiau nepalaužiama energija, mokslo ir šviesos troškimu Tu sėkmingai nugalėjai visus gyvenimo kelio sunkumus.*“

I. Simonaitytės laišakai J. Kybrancui spausdinti rašomąja mašinėle arba rašyti ranka mėlynu rašalu. Rašytojos vartojamas mažybinis kreipinys „*Mielas Joneli*“ rodo šiltą asmeninį santykį su bičiuliu, o perduodami linkėjimai „*mamatei*“ ir kitiems byloja, jog palaikyti ryšiai ir su kitais šeimos nariais.

Perskaičius laiškus, galima susidaryti labai tikrovišką, gyvą vaizdą apie sovietinių statybų „ypatumus“ bei „kryžiaus kelius“, kuriuos teko patirti rašytojai statant namelį. Ir dabar dar

² Osvinas Kybrancas (1928–2000) – Jono Kybranco sūnus, gydytojas, chirurgas, ilgą laiką dirbo Klaipėdos ligoninėse.

stebina jos atkaklumas ir stiprybė nenuilstamai kovojant su įvairaus lygio sovietine nomenklatūra bei geriančiais, tinginčiais statybininkais. Geriausia iliustracija – citata iš laiško: „*Labai džiaugiuos, kad tu sutinki imti ir tvarkyti mano „paločiaus“ statybą. Buvau ten. Mačiau, kad palyginus daug padaryta. O vis dėl to ... Ha! Kaip tikėjaisi, kad šiomet galėsiu dar ten pagyventi ir gegutės pasiklausyti – nieko nebus. Bet žinai, mielas prietėliau, ten reikia gaspadoriaus: man beginnt schon zu pfuschern, falls es nicht schön lange begonen ist³. Būk geras, nuvažiuok tuojau, nueik pas Statybos ir remonto kontoros viršininką / dem muss man auf die finger sehen!⁴, kaip mano įgaliotas, o tada apvaikščiok statybą. To durniaus pavardė Mickevičius.“ (1960 m.)*

I. Simonaitytės laiškuose gausu vokiškų frazių, patarlių, frazeologizmų: „*Der Krug geht zum Brunnen bis er bricht*“ [už viską reikės kada nors atsakyti], „*O, die heilige Einfalt oder Geriebenheit*“ [o, šventas ribotume ar gudrume], „...*ob das alles nicht Pfuscherarbeit ist*“ [ar čia ne lebedos darbas]. Ir tai nė kiek nestebina, juk čia – Klaipėdos kraštas. Rašytoja niekada nebuvo išsižadėjusi savo šaknų ir savo krašto, nors buvo priversta gyventi tai Telšiuose, tai Kaune, tai Vilniuje.

Klaipėdos krašto miestelis Priekulė I. Simonaitytei buvo labai svarbi, ji visą gyvenimą svajojo ten gyventi ir net būti palaidota. Testamente rašė: „*Kai išklysiu tuo taku, kuriuo visi išeina, sumeskite kapą mano palaikams prie mano namelio ant Minijos kranto.*“ (1961 m.)

Rašytojos svajonės išsipildė tik iš dalies. Anot jos, vasarnamis buvo tikras „košmaras“ – stogas kiauras, reikėjo keisti nekokybiškas Palangos plytinės čerpes į kokybiškas iš Gelgaudiškių, o į palėpę antrame aukšte, kur buvo rašytojos darbo kambarys, vedė tokie „labirintai“, kad rašytoja niekaip negalėjo su savo skaudama koja ten patekti. Teko perdaryti ne tik laiptus, bet ir vonios kambarį, pertvaras ir ištaisyti begalę kito statybos broko. O palaidota rašytoja buvo ne Priekulėj, bet Vilniuje Antakalnio kapinėse.

Bendravimas su vienu iš „sūnų“

Kitas bibliotekoje saugomas I. Simonaitytės rankraščių rinkinys – Vytauto Kaltenio⁵ 2013 m. padovanotas rinkinys, kuriame – jos kūrinių rankraščiai, laiškai, straipsnių, kalbų, pasakytų įvairiomis progomis, rankraščiai. Deja, jau per vėlu sužinoti, kaip ir kada į V. Kaltenio asmeninį archyvą pateko I. Simonaitytės rankraščiai. Archyve saugomi 34 laiškai, 5 telegramos, 4 atvirlaiškiai, 2 kvietimai, adresuoti V. Kalteniui, ir 13 rašytojos laiškų bei atvirlaiškių, skirtų kitiems

³ [jau pradeda daryti broką, o gal jau seniai jį daro] (versta iš vok. k.).

⁴ [jį reikia kontroliuoti] (versta iš vok. k.).

⁵ Vytautas Kaltenis (1937–2016) – žurnalistas, istorikas, kraštotyrininkas. Nuo 1952 m. dirbo įvairiose Klaipėdos kultūros įstaigose: Klaipėdos vykdomojo komiteto Kultūros skyriuje, Kraštotyros ir Jūrų muziejuose. 1969 m. persikėlė į Vilnių, 1972–1996 m. dirbo laikraščio „Tiesa“ (vėliau – „Diena“) redakcijoje. V. Kaltenis buvo žinomas kaip vienas iš keturių rašytojos I. Simonaitytės „sūnų“ – ilgą laiką susirašinėjo su ja, užrašė nemažai jos gyvenimą, būdą, kūrybą nušviečiančių minčių, parengė radijo pjesę. 2008 m. išleido knygą „Ak, gražus dangau!: klaipėdietiški pasakojimai“, kurioje gausu prisiminimų apie I. Simonaitytę. 2009 m. už šią knygą V. Kalteniui įteikta Ievos Simonaitytės premija.

asmenims. Dar yra pavienių laiškų, I. Simonaitytei siųstų iš įvairių organizacijų, institucijų bei asmenų. Laiškai spausdinti mašiniškai, rašyti mėlynu arba žaliu rašalu.

Susirašinėjimas su V. Kalteniu užima didžiausią dalį korespondencijos. Šie laiškai apima laikotarpį nuo 1966 iki 1976 metų. Tuo metu I. Simonaitytė gyveno Vilniuje, o vasarodavo Priekulėje, ten ir susitikdavo su V. Kalteniu, kuris tuo metu dirbo Klaipėdos vykdomajame komitete, vėliau – laikraščio redakcijoje Vilniuje. Dalis rašytojos laiškų V. Kalteniui adresuota į darbovietę, dalis – į namus Klaipėdoje ir Vilniuje. Laiškuose kalbama įvairiomis temomis: apie leidybą, straipsnius, bendravimą su redaktorais, kartais rašytoja duoda patarimų V. Kalteniui jo kūrybos, kartais – buities klausimais. Juk ne veltui rašytoja jį vadino „sūnumi“⁶.

Kai kuriuose laiškuose I. Simonaitytė filosofuoja, išdėstydamą požiūrį į gyvenimą: „*Laimė mano supratimu reliatyvus dalykas. Kas vienam laimė kitam – ne. <...> Gal ir klystu, bet mano gyvenime viskas reliatyvu – beveik viskas.*“ (1967 m., Priekulė)

Dažnai kyla klausimas, kodėl romanas „Aukštųjų Šimonių likimas“ nebuvo išverstas į vokiečių kalbą? Atsakymą sužinome iš laiško V. Kalteniui: „*Vytuk, palik Šimonius man. Tegul jie lieka man. Aš nenoriu, kad jie būtų verčiami į vokiečių kalbą. Girdi? Nenoriu!*“ (1967 m., Priekulė)

V. Kalteniui rašytuose laiškuose atsiskleidžia kūrybos, biografijos, požiūrio į vienus ar kitus įvykius detalės. Rašytoja rūpinasi savo artimaisiais ar bičiuliais. Beje, šiuose laiškuose apie save dažnai sako trečiuoju asmeniu: „*Jeigu nori imti pavyzdį iš S-tės, tai še: Šimonius ji rašė 10 metų. O kaip? Taigi tarnyboje⁷, po oficialiųjų raštų paslėpusi.*“ (1968 m., Vilnius)

Vilniuje apie 1968 m. kartu su I. Simonaityte gyveno Adomo Brako⁸ sūnus Videlis su žmona Zoja. Šiam susirgus, I. Simonaitytė laiškuose rūpinasi Videlio sveikata ir gydymu, drauge pasiskųsdama, jog negalinti nieko dirbti, nes visą laiką turinti guosti, palaikyti bei klausytis Videlio žmonos Zojos kalbų.

Kai režisierius Robertas Verba kūrė dokumentinį filmą „Ieva Simonaitytė“ (1969), savo laiškuose rašytoja užsimindavo apie filmavimą. Jai nepatiko, jog nebuvo filmuojama *Angerburge* (dab. Lenkijos miestas *Węgorzewo*, lietuviškai vadinamas Ungura), kur ji paauglystėje gydėsi. Be to, ir scenarijus, kaip teigė I. Simonaitytė, „*bėdnas*“ ir „*iš viso matyti, kad mano knygos neskaitytos*“. (1969 m., Priekulė) Vėliau rašytoja šiek tiek sušvelnino toną: „*Na, nusiraminkite: filmas, jei prie jo niekas degtuko neprikiš, bus geresnis ir pasitarnaus parodydamas, kaip Simonaitytė tikrai atrodė – ir negraži, bet ir nekuprota.*“ (1969 m., Priekulė) Archyve yra ir kitų

⁶ Pasak B. Aleknavičiaus, I. Simonaitytė turėjo keturis „sūnus“: gydytoją Vincą Čepaitį, kuris studijų metais gyveno Kaune, tame pačiame name kaip ir rašytoja, gydytoją Osviną Kybrancą, žurnalistą Vytautą Kaltenį ir literatą Vytautą Rimavičių iš Gargždų. Su šiais žmonėmis bendravo, kurį laiką palaikė bičiuliškus santykius, susirašinėjo.

⁷ 1925–1936 m. I. Simonaitytė dirbo Klaipėdos Seimelyje, o „Aukštųjų Šimonių likimas“ pasirodė 1935 m.

⁸ Tautvydas Brakas (1919–1990) – dailininko, Klaipėdos krašto visuomenės ir kultūros veikėjo, I. Simonaitytės bičiulio Adomo Brako (1886–1952) sūnus. A. Brakas kartu su sūnumi buvo išvežtas 1941 m. į Altajaus kraštą. I. Simonaitytė rūpinosi, kad Tautvydas grįžtų į Lietuvą, suteikė jam pastogę.

dokumentų, liudijančių šio filmo kūrimo procesą, – susirašinėjimais, scenarijaus derinimas, sutartys, kiti dokumentai.

Šiltas ryšys su artimaisiais

V. Kaltenio archyve yra rašytojos laiškų, rašytų mamai ir seseriai 1935–1936 m. iš Klaipėdos, 1939 m. iš Šveicarijos ir 1942 m. iš Kauno. Šie laišakai kupini rūpesčio dėl savo artimųjų ir jų sveikatos. Mažybiniai kreipiniai „*Miela Mamuke*“, „*Brangioji Mamukai!*“ rodo šiltą ryšį su motina, kuris lydėjo visą gyvenimą. Deja, I. Simonaitytei atvykti iš okupuoto Kauno į mamos laidotuves Vilniuje nepavyko. Bergždžias pastangas ji aprašė laiške seseriai Marytei: „*Kitą rytą dar anksti p. Čiurlionienė įpakavo mano provianto dalį ir pats ponas Zubovas atsikėlė, apsirengė ir išlydėjo mane*⁹. *Per vieną „stiprią užtvarą“ prasilaužėme p. Zubovo diplomatija ir cigaretėmis ir jau buvo pusę laimėta. Prisigrūdau prie paties pono inspektorius, bet pasakė, kad tą dieną, bent iki pietų jokia mašina neis į Vilnių ar per Vilnių.*“ (1941 m., Kaunas)

Dar vienas rūpinimosi ir džiaugsmo kupinas laiškas vaikelio besilaukiančiai seseriai: „*Perku tau flanelio, nebe naujo, jau dėvėto, bet brangų, na vis tiek, įstengsiu apmokėti ir atsiųsiu. Ne labai daug, bet kokie trys dideli vystyklai ir gal tiek pat jakiukų*¹⁰.“ (1942 m., Kaunas)

Susirašinėjimas su senu bičiuliu daktaru Valteriu Didžiu¹¹ (archyve – du V. Didžio laišakai ir vienas I. Simonaitytės), matyt, nutrūko dėl pažiūrų nesutapimo. I. Simonaitytė buvo griežta lietuviams išeiviams: „*Dekite ranką ant širdies: kas yra išdavikas savo tautos? Kas? Tai anie į Australiją pabėgę žydmušiai; jie jau Lietuvoj būdami, paklusdami Hitleriui, pasidarė Lietuvos ir savo tautos išdavikai.*“ (1966 m., Priekulė)

Rankraščiuose gausu taisymų

V. Kaltenio rinkinyje yra ir įvairių I. Simonaitytės kūrinių fragmentų, juodraščių, rašinių, kuriuose gausu rašytojos pataisymų, pastabų, papildymų. Čia yra „Paskutinė Kūnelio kelionė“, „Kas atsitiko priebuty“, „Nebaigta knyga“, pirmojo apsakymo „Bertė Mertinienė“ mašinraščio fragmentas, „Kad ir per jūres ir marias“, „Fon Muršteinas“ ir kiti.

Apie pjesės „Mikėlis Šimonis“ kūrimo aplinkybes I. Simonaitytė rašė: „*Pernai rudenį, lygiai prieš metus, pačiupo mane teatro žmonės, prirėmė prie sienos: „Parašyk, girdi, Simonaityte, scenai veikalą iš Mažosios Lietuvos, tą tik tu viena tegali padaryti...“.* *Visaip raiviausi ir gyniausi kiek įmaniau, nes scenai veikalas, tai vis dėlto, – maniau – ne „Aukšt. Šimonių likimą“ parašyti. Bet pagaliaus turėjau sutikti ir sutikau su ta sąlyga, jei man padės, jei nurodys, kur, kaip, ką... Pažadėjo net priesaikom. Taip ir mėginau inscenizuoti „Mikėlį Šimonį“. Parašiau, įteikiau,*

⁹ 1941 m. Kaune I. Simonaitytė gyveno pas rašytoją, visuomenės veikėją Sofiją Kymantaitę-Čiurlionienę. Laiške minimas ir jos žentas Vladimiras Zubovas.

¹⁰ Jakiukas, jakas – švarkelis (lietuvininkų tarn.).

¹¹ Valteris Didžys (1896–1977) – gydytojas, Mažosios Lietuvos ir Lietuvos visuomenės veikėjas. 1949 m. emigravo į Australiją. 2013 m. palaikai perkelti iš Melburno, perlaidoti Bitėnų kapinėse.

prašydama nurodyti, kas taisytina, kas negerai. Bet... dabar anie patys, kurie pernai mane „prie sienos ramstė“, bėga mane pamatę. Kaip įteiktasis veikalas, taip pažadai ir priesaikos – dingo.“ (1956 m.) Vėliau rankraščiuose yra minima, jog ši pjesė vis dėlto pateko į LTSR rašytojų dramaturgų sekciją, bet ar buvo pastatyta?

Šiems rankraščiams reikėtų išsamesnio tyrinėjimo, tačiau kai ką galima pastebėti ir plika akimi. Minėtos pjesės „Mikėlis Šimonis“ archyve yra tik kopija, tačiau, vartydama rankraščius, aptikau, jog apsakymas „Fon Muršteinas“ parašytas taupant popierių, ant pjesės „Mikėlis Šimonis“, matyt, juodraštinio varianto, nes kopijos ir šio rankraščio tekstai skirtingi.

Dauguma apsakymų spausdinti rašomąja mašinėle su rašytojos pastabomis ir V. Kaltenio korektūra, nes jis dažnai koreguodavo I. Simonaitytės periodikoje spausdinamus rankraščius. Minėti apsakymai parašyti tuoj po Antrojo pasaulinio karo, nes rašytoja buvo pareiškusi, kad karo metu nieko nerašys.

Taigi apsakymo „Raudonieji bateliai“ mašinraščiai (3 skirtingi variantai), datuojami 1944 m., turbūt būtų buvęs pirmasis kūrinys parašytas karui besibaigiant, tačiau yra prierašas rašytojos ranka „*niekur nespausdinta*“. Dar vienas apsakymas – „Adolfas Kempferis“, rašytas 1945 m., buvo publikuotas žurnale „Pergalė“. Apsakymo „Į ateitį“ mašinraščių taip pat yra du variantai su I. Simonaitytės pastabomis, taisymais, pildymais ir prierašu: „*Atspausdinta 1948 m.*“ Įdomu tai, jog rašytoja šį kūrinį rašomąja mašinėle spausdino ant senų Klaipėdos Seimelio raštinės, kurioje tuo metu dirbo, popieriaus lapų, antroje mašinraščio pusėje galima rasti įvairių vokiškų kanceliarijos raštų. Tokių taupymo pavyzdžių yra ir kituose rankraščiuose.

Rinkinyje yra ir kitų kūrinių – „Kaip Ėtmė senelę laidojo“, „Žiedas“, „Molinis ir Liaudžemis“ rankraščiai. Apsakymo „Ilželė“ mašinraštis (rašytojos ranka užrašytas pavadinimas „Beprotė“) – su „Tiesos“ redakcijos antspaudu ir prierašu raudonu pieštuku: „*Gauta 1945 VII 27 d. Literatūrinio požiūriu spausdinti tinka.*“ Vėliau rašyti kūriniai dažnai buvo spausdinami įvairiuose periodiniuose leidiniuose: laikraščiuose „Tarybinė Klaipėda“, „Tiesa“, „Valstiečių laikraštis“, „Literatūra ir menas“, „Lietuvos pionierius“, žurnaluose „Švyturys“, „Pergalė“, „Tarybinė moteris“, „Genys“ ir kt.

Rankraščiuose gausu I. Simonaitytės pastabų, pakeitimų, taisymų, kurie puikiai atspindi kūrybos procesą. Dažnai buvo taisomi kūrinių pavadinimai: pavyzdžiui, „Nepaprasta diena“ turėjo pirminį variantą „Tai ženklas pirm sūdnos dienos“. Turbūt nesunku suprasti, jog toks aiškiai religinis ir lietuvininkiškas pavadinimas galėjo neįtikti sovietinei spaudos nomenklatūrai. „Anės Viliukas“, publikuotas „Valstiečių laikraštyje“, 1945 m. pačios rašytojos buvo pavadintas „Būsimas žmogus“.

I. Simonaitytė yra rašiusi, kad jos kūriniai būdavo dažnai taisomi, redaguojami, kartais neatpažįstamai perdirbami. Vartant rankraščius ir lyginant juos su jau publikuotais kūriniais, tuo labai lengva įsitikinti. „Anės Viliuko“ rankraštis redaguotas ne tik rašytojos ranka, bet yra taisymų

ir kito asmens (galbūt V. Kaltenio). Šiame rankraštyje I. Simonaitytės vardas užrašytas *Jeva*, po to ištaisytas su raide *I*. Čia reikėtų kiek paaiškinti dėl I. Simonaitytės vardo. Rašytoja mums labiau žinoma kaip Ieva, tačiau jos tikrasis vardas buvo Eva. Ji pati beveik visada pasirašinėjo E. Simonaitytė, išskyrus vieną, B. Aleknavičiaus teigimu, atvejį, kai žemaičių rašytojų kūrybos antologijoje „Žemaičiai“ (1938) buvo pasirašiusi dviem vardais – I. Simonaitytė ir E. Simonaitytė. Nors buvo susitaikiusi su naujuoju savo vardu ir nepyko, kad buvo vadinama Ieva: „*Vėl po ilgesnio laiko išgirdau „Ėvike“ . Seniai jau įsivyravo „Ieva“ ir taip liko. Balsų dauguma priimta, negi eisi ginčytis.*“ (1966 m., Priekulė) Rankraščiuose aptinkame įvairių variantų: *Jeva, Jevužė, Evė, Eva*.

Ištikima savo kraštui ir lietuvininkams

Kitą archyvo dalį apima įvairūs publicistiniai I. Simonaitytės straipsniai, kalbos, pasakytos įvairiomis progomis. I. Simonaitytė bičiuliavosi su Salomėja Nėrimi. Poetės mirtis paveikė I. Simonaitytę – tai atsispindi jos kalboje „Neges žiburys, neges...“ prie S. Nėries karsto. Vėliau rašytoja kalbėjo minint poetės 10-ąsias mirties metines.

Apie I. Simonaitytės visuomeninį-politinį aktyvumą byloja straipsniai „Tiesos“ dienraštyje, „Tarybų Lietuvoje“ bei kalbos įvairiuose renginiuose. Šie straipsniai dažniausiai būdavo redaguojami paties V. Kaltenio, kai jis dirbo „Tiesos“ redakcijoje. Bibliotekos turimame archyve – visas pluoštas nedatuotų mašinraščių įvairiomis temomis: apie tarybų valdžią ir tarybinį žmogų, tautų draugystę, kapitalizmą, fašizmą, karą ir taiką.

Vartant šiuos rankraščius, gali susidaryti ne visai teisinga nuomonė apie rašytojos santykį su sovietų (tuomet vadinta – tarybų) valdžia. Ieva Simonaitytė visą gyvenimą buvo labai silpnos sveikatos, buvo patyrusi keletą sunkių operacijų, nuolat turėdavo gydytis užsienio klinikose ir sanatorijose. Ji niekada neturėjo tvirtos paramos iš artimųjų ir giminių, dažnai neturėdama jokios pastogės, sunkiai skynėsi kelią jaunystėje; socialinės-buitinės problemos nuolat kamavo rašytoją, šie rūpesčiai – dėl gyvenamosios vietos, dėl namo statybos Priekulėje, dėl automobilio, dėl padėjėjos, dėl pensijos padidinimo, dėl sveikatos ir gydymo išlaidų – lydėjo ją visą gyvenimą. Nepaisant šių aplinkybių, ji buvo kovotoja ir atkakliai siekė savų tikslų – kurti žmonėms. Tarybinė vietinė nomenklatūra buvo tas įrankis, kuris reikiamu metu pagelbėdavo išspręsti visus, dažniausiai buitinius klausimus. Ypač po to, kai I. Simonaitytė 1967 m. buvo pripažinta Lietuvos TSR liaudies rašytoja. Ji neslėpė, kad tarybų valdžia jai daug davė: „*Dėkui Tarybinei valdžiai gyvenu laisvai, tarnybos nevaržoma ir dėkui Tarybinei valdžiai, aš šiandien dar gyva, dar ne po velėna. Nes mano sveikata kaip trapus porcelianas. Ji jokios sunkesnės tarnybos nebepernešty.*“ Taigi I. Simonaitytė galėjo atsidėti vien tik kūrybai ir kūrė. Minint spalio revoliucijos 30-metį pasižadėjo: „*Ir aš dirbsiu, dirbsiu, dirbsiu!*“

I. Simonaitytė liko ištikima savo kraštui ir klaipėdiškiams, lietuvininkams, nuolat rūpinosi ir pagelbėdavo patekusiems į bėdą. Meilė savo kraštui atsispindi ne tik jos kūryboje, bet ir

laiškuose. Kalbėdama apie savo kraštą, rašytoja dažnai pasmerkia ir fašizmą, vadindama jį „*rudąja bacila*“, o Hitlerį – „*ruduoju Neronu*“, „*hyena*“. Rašinyje „Galas“ I. Simonaitytė prisimena karo metus, vokiečių okupaciją, karo nusikaltimus ir krašto žmonių kančias: „*Ir bėgo rudasis žvėris ir skubėjo į savo urvą, nesiliaudamas plėšti, deginti ir žudyti. Visi takai, kuriais jisėjo arba slinko, krauju nušlakstyti, lavonais nusėti; gaisrai nušvietė jo kelią.<...> jau galas rudajam Neronui. Trečiojo reicho nebėr.*“

I. Simonaitytė turėjo griežtą nuomonę apie daugelį reiškinių, įvykių. Apie tai byloja faktai: Kauno miesto (1939–1963 m. rašytoja gyveno šitame mieste. – J. B.) tarybos posėdyje kėlė griūvančių pastatų problemą, „Laiške būsimai rašytojai“, „Kaip gimsta knyga“ dėstė požiūrį į kūrybą ir rašymą, o „Laiške į Ameriką“ – požiūrį į Amerikos grožio karalienės rinkimus.

V. Kaltenio archyve yra keletas I. Simonaitytės asmeninių dokumentų: paso, išduoto Kaune 1945 m., nuorašas, LTSR socialinio aprūpinimo ministerijos 1946 m. raštas dėl pensijos priedo, TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsako kopija dėl LTSR liaudies rašytojos garbės vardo suteikimo bei įvairios sutartys dėl kūrybinių leidimų, vertimų, honorarų.

Kai kurie I. Simonaitytės rankraščiai iš V. Kaltenio asmeninio archyvo, dabar saugomo mūsų bibliotekoje, buvo publikuoti Ievos Simonaitytės „Raštuose“ (Raštai, VII t., 2003).